

פ י ב ו ש

יצחק שנברג

כל אותו יום היה נתן נוסע ותמיה על הארץ הקטנה שנתארכה לו פתאום. הרכבת גלגלה לאטה באופניה, ובכל תחנה היתה סוטה לפסים שמן הצד ושהה שם, ובכל תחנה היה נתן יורד וחולץ עצמותיו, הולך לשאוב מים לבהמותיו ומבקש לראות שמא יודמן לו מכר ומודע. הרכבת היתה עשויה שלשלת ארוכה של קרונות אפורים, ונתן היה שרוי יחד עם פרדותיו בקרון הדומה ללול גדול, הפרדות עומדות בירכתיים ונוברות במספוא שבעגלה, והוא גופו יושב בפתח ורגליו מידלדלות באויר. התחנות היו שוממות ברובן, תחנות קטנות של שלהי-חיים, תחנות קטנות אשר ריח פרי-הדר משומר בהן, פלחים זקנים היו רבוצים בין שקים של ירקות, ועל שפת המרצפת עמדו בחבורה קנקנים ריקים מחלב, שממת שרב היתה סביב, וכל הצלילים של פעמוני החיים טבעו בה ללא הד. רק בהתנת המוצא, כשנתעקשו הפרדות ולא אבו ליכנס לקרון, נתקהלו סבלים וחולכי-בטל וחיו דחופים בהן בצד ובכתף, מתוך השמחה ומתוך הצהלה, אך גם הם לא העלו על דעתם כי נער צנום זה הטורח בגילי-ראש, וכל לבושו כחונת כתולה ומכנסים קצרים, שליחו של ישוב חדש הוא היוצא לכיבוש. נתן עצמו אינו בכלל המתיישבים, שאין בדעתו לוותר עדיין על חיי ארעי ונדודי התכשרות, אך נהמן בן-עירו חבר הוא למושב החדש, וכיון שאשתו מעוברת ולא תצלה הרבה למשק נענה לו נתן לבוא ולסייע עמו בשנה הראשונה להתיישבות.

בלילה שלפני כן נתכנסה אסיפה אחרונה בביתו של ר' אשר בירר, כ"ד מתיישבים הם וכולם באו עם נשיהם להוועד באותו בית ערבי אפלולי אשר ר' אשר מתגורר בו בירכתי העיר. ר' אשר מומחה הוא לבהמות, וביותר לבהמות חלב, ובמשך עשרים ושמונה שנות ישיבתו בארץ שימש יועץ למקנה בתמות בכל הישובים החדשים, הוא שבחר באנשים אחד אחד ואיגדם לאגודה, והוא ששימש שתדלן במוסדות ההתיישבות, ולאחר משא ומתן ממושך זכה והקצו להם שטח קרקע למושב, סמוך לתחום מושבה ותיקה.

זוגות וזוגות באו האנשים, עברו בדילוג על פני אבני החצר המשמשות נתיבה בביצת תמיד העשויה מיהשקאה מפרדסו של הערבי בעל הבית ומי-מדמנה מרפתו של ר' אשר. נסתיימו כל ההכנות, וחברי המושב היו מזוימנים לעלות על חלקותיהם. בהתכנסם ישבו הגברים במעגל והנשים הסבו בצותא מאחוריהם והתלחשו. הגברים רובם פועלים היו, פועלי כפר שעברו העירה מטעמים של פרנסה, ופועלי עיר שנודדו לכפר כדי להתכשר בעבודת גן ושדה. הם ישבו דומם, דוגרים על השעה בלי דעת מה מעשה יעשו עתה, צעירים לימים היו פוצחים בזמר, אדוקים בדת היו עומדים לתפילה, ואילו הם החרישו והיו מטשטשים עצמם ולא הבליטו אלא קמטי קפידה שבפניהם וידיים מיובלות שנחו על ברכיהם. מרת בירר, אשה גוצה וחייכנית ששמלתה מגעת לרצפה עד שכל רואה תוהה עליה אם יש לה רגלים בכלל, היתה סובבת בין המטבח החשוך והחדר האפלולי ומגישה טה בכל הכלים שנמצאו לה. ור' אשר בעלה יושב בפישוק ברכים ומרט מתוך הרהורים את זקנו הצהוב. לאחר שעה קלה קימץ את עיניו האפורות וכיעכע בקול ניחר.

נתן גיחך בינו לבין עצמו: אהא, המנהיג ידבר! והתחיל מקרטע על מושבו שליד הפתח מתוך אותה רגשת עלומים שהיתה מטלטלת אותו בארץ ממקום למקום וטורדת אותו מכל ישיבה ואסיפה. פתח ר' אשר ואמר: „ובכן, חברים, הנה עד היכן הגענו, ואין מה לדבר עתה. אבל רוצה אני להגיד לכם דבר אשר כדאי לנו שייאמר. אתם יודעים כי אין לנו נכסים הרבה. אם לא נעזור זה לזה — לא נחזיק מעמד. זאת לא אומנות חדשה שאנו באים לאחוז עכשיו, אלא חיים חדשים שאנו בוחרים לנו, ואין לחשוש מפני מלה גבוהה. מלה נכונה לפני המעשה היא כזבל הטוב לקרקע. נדמה לי שאני רואה פחד על פניכם. ואני מבין, כשהייתי צעיר לימים פחדתי גם אני. זה משונה מאד. ככל שאני מקוין הולך פחד פחות והולך, כולכם צעירים ממני לימים, ואתם יושבים בארץ פחות ממני. עשרים ושמונה שנים אני יושב

בארץ ולא נתיישבתי על הקרקע. תאמרו מדוע? לא משום שרציתי כי דינה בתי תהיה עלמה בין עלמות בבתי קפה, ולא כדי שיוסף בני יהא פקיד שתול במשרד. לא. פשוט מאד, פחדתי. מדמה הייתי כי איני ראוי להיות איש אדמה. נדמה היה לי כי לא אחזיק מעמד...
הוא דיבר בדי עמל והיה מעווה את פניו, כאילו קוץ הוא מפשר מפשרו עם כל דיבור. הנשים הקשיבו וראשן מוטת על צידן, והגברים כבשו עיניהם ברצפת החומר. ועל אותה רצפה רכה עברה דינה בירר בצעדי אדם, רשרשה קמעה בשמלת השבת שלה ויצאה החוצה. נתן היסט כדי רגע וחמק יצא אחריה. עמדו זה מול זה סמוך לפרדסו של הערבי. על גבי אבנים שתיים שבתוך מי המדמנה, ונופי העצים היו נוטים אליהם מעבר למשוכה ונוגעים באצבעות ירוקות בראשם ובפניהם.

"ובכן", אמר נתן, "מכאן ואילך הרי את בת איכר."
"כן", אמרה דינה, "מעתה יודעת אני מה שאהיה, אבל אתה אי אתה יודע מה שתהיה."
"לא. אינני יודע. האם הכרח הוא לדעת?"
היא הרהרה רגע ואמרה: "לא. אין זה הכרח. אבל אני הייתי רוצה שתדע."
"הנה אני יוצא לשתף עצמי בהקמת ישוב חדש, ולא די בזה?"
"לך די בזה, לי לא די בזה."
"וכי מה עוד רצוי לך?"
היא הסתירה פרצופה בין עלים וזלולים והפקירה אותו לגיפופים המחוספסים. "אתה תשב שם עמנו שנה אחת", אמרה מתוך הירקות, "וחסל".
הוא פסע מרגל על רגל והמדמנה מצמצה תחתיו בשקיקה. "שנה", אמר, "זהו זמן ארוך, את יודעת".

"תשב עמנו שנה וחסל", חזרה ואמרה.
"אפשר ואלך משם להקים עוד ישוב חדש".
"כן, אפשר".
"הלא דבר הוא, לא?"
"כן, דבר הוא. וככה תהא מהלך מישוב חדש לישוב חדש?"
"ולמה לא?"
"אתה חושב שעל ידי כך אין מזדקנים?"
נתן צחק בחשאי. "כבר את חוששת לזקנה?"
"איני חוששת לזקנה, אני חוששת שמא תלך לך לאחר שנה וחסל".
הם הסבו עיניהם זה מזה, ידיהם לא נגעו זו בזו; עומדים היו איש איש על גבי האבן שלו והמדמנה הירוקה מפרידה ביניהם. לאחר שהחרישו קמעה הפשילו ראשיהם לאחור והיו נושכים-נושכים בשיניהם את העלים שנגעו בשפתיהם.
כשחזר נתן לבית כבר נסתיימה פרשת הגאומים, ולא הספיק לשמוע אלא ענין אחרון שנידון בקול: מן ההכרח הוא שאחד האנשים יצא בבוקר לשדה ההתיישבות ועמו זוג בהמות ועגלה, והוא שיקביל את פני הנשים והילדים שיבואו למקום ויסיע את האהלים והמיטלטלים. קפץ נתן ואמר כי אין טוב מאשר יסע הוא לשם, שכן הוא אינו צריך חכנות יתירות, ואילו כל האחרים מטופלים בכל מיני עניינים קטנים. האנשים נענעו לו ראשם ברצון; נחמן, בן-עירו, שלח את זרועו הארוכה וטפח לו לנתן על כתפו, ואסתר אשתו זיכתה אותו בבת-צחוק זהירה מאד, כתוששת שמא עלולה אף זו להזיק לבטנה הנפוחה. ולמחרת בבוקר יצא נתן לדרך והיה נוסע כל אותו יום. כסבור היה שיגיע לתחנת-הסוף עם ערוב יום למושבא ללון ולנוח בה, אך הרכבת היתה מושכת ונגררת ולא הגיעה אלא שעה לפני הצות.
התחנה העלוכה האהילה בחרדה על המנוחה היחידה שבתוכה. הממונה הערבי היה עומד ומפייט קללות ארוכות ומסולסלות לתוך חלל הלילה, וערבי אחר, סומא באחת מעיניו, ישב בשפוף בצל הגנוגנת והיה מסתכל בלי נוע בנתן המושך לבדו בעגלה להסיעה מתוך הקרון. שעה קלה היה נתן שבוי בין קללות הממונה ומבטיו של הסומא ואיבריו הכחוסים היו כאסורים בנחשתיים, ומתוך כך נתפס לטרדות-יתר והיה מחשק שפתיו ומתייגע עד שנתכסה זיעה. כשאסר לבסוף את פרדותיו קם הסומא על רגליו היחפות ונסתלק לתוך החשיכה.

נתן יצא מן החצר הזרועה חצץ, ואך עבר כבדת דרך והתחנה נתעלמה מעיניו, ושוב לא היה סביבו אלא מרחב של בדידות כחולה. הלילה כבר השלים את מעשה התהפוכה שלו: בתי המושבה שמרחוק נעשו צללים שאין בהם ממש, וצללי הגבעות שמנגד נעשו גושי ממש כבדים ונושמים ודוממים. אור זעיר נצנץ ביחמותו במרחק. אפשר ואיכר זקן מתהפך שם על ערש דוי, אפשר ואיכרית שקודה שם על בהמתה העומדת להמליט. והוא, נתן, איכה יבוא להתרסק עכשיו על אחת הדלתות? קרוב לודאי שיפתח לו איכר עייף מעבודת יומה, ויהא נצב לעומתו בתחתוניו, מדובלל ומעורבב, ויהא מקשיב מתוך פיהוק קורע שפתים למלמולי הסבריו של נתן, ואשתו תתעורר מתוך תגניחה ומתוך החרחור ותהא שואלת שאלות מעל משכבה, שלוש פעמים כל שאלה, ותרגולות יתנערו ממושבו בין קורות הרפת ויהו מקרקרות ומוחאות כנף, ואיזה תינוק יפרץ בבכי, וכן כיוצא בזה מן המהומות הקטנות של לילה שנטרף עליך. אבל הלילה אין הוא רוצה בכך, הלילה הזה כולו שלו, הלילה רוצה הוא לתקשיב בפשיטות לזו האדמה שחונת החמה, אדמת בור שאין בה אלא שרשים של עשבי סרק ושרירי עצמות של מתים בדורות רחוקים.

נתן ידע היכן גבולות השטח שהוקצה למושב, ושמה חטה את בהמותיו. העגלה נסעה בחריצים שבדרך שאינה כבושה, והפרדות דרכו בחשאי על גבי האדמה התחוחה כמהלכות על בהונות רגלים. מתוך חומרה לבנה היה הירח חורש את חרישו ברקיע, וסגול של כוכבים המתק סוד מעל לראשי הגבעות. האדמה נשתרעה סביב מקושרת ניתוחי עשבים. לכל מלוא העין היה המרחב מכוסה יער של קוצים גבוהים, וכשנכנסה העגלה ביניהם, נבלעה בהם כליל היא ופרדותיה, ורק גולגלתו של נתן היתה מזדקרת מלמעלה.

בגיא האפל שבין הגבעות עמד שאול השומר מובלע בין הצללים. רכוב היה על סוסתו, הרובה מוטל בחיקו לרוחב האוכף, וגוו שאוכל ימים רבים בקדחת לבש בחושך גברתנות רמייה בשל העבייה שנתעסה בה. הוא כבר הקיף הקפה ראשונה את כל השטח הנרחב המסור להשגחתו; עתה ריקן עצמו מכל הרתורי לב, כפי שהסכין בשנות השמירה הרבות, ישב על סוסתו בלי נוע וכמותת אף הוא לא נותרו בו אלא חושי-חושים בלבד. עיניו שוטטו על דעת עצמן בסביבה, והבחינו מרחוק בגולגולת הצפה לאטה על פני משטח הקוצים. מה הדבר הזה? ידע כי ישוב חדש עומד להיווסד כאן, אך יום העלייה על הקרקע לא נקבע במדויק. מסתבר כי המתיישבים יבואו בחבורה ויטו למושבת הוותיקים תחילה, ואחריתם יבואו עסקנים ואנשי ציבור, יניחו את אבן הפינה וישאו דברים על תקומת העם ועל חיי עבודתו, ילגמו בחטף מיר מתיקה פושרים וילעסו פיתי ניקודים מלופתות. — הכל כנהוג וכמקובל וכצפוי. והטינה הידועה זעה בלבו במעומעם, טינה בלא מען וכוונה. במשך השנים נתרגל שאול למושבה הבודדת התקועה לה בלב השממה כימי מתצית הדור, נתרגל לשממה עצמה שהיא מעבר לזמן ולתמורה ואינה נותנת מקום להשערה כי תיכבש ביום מן הימים לפיסת בר ולמשכנות אדם. נתרגל לשמירה על אדמת בור עד כי שכח לשם מה נועדה. אנשים מקרוב באו יעלו עתה למקום, והוא, שאול, ייטרד משממה זו לירכתי שממה אחרת, מוברת כמותה ומלכותית כמותה, וכך יהא מיטלטל והולך משממה עד סוף כל ימיו.

הוא נגע נגיעה קלה בצדי סוסתו והפליג עליה ממחבא הצללים.

אותה שעה עמד נתן ובחר במערה צר בין הקוצים והתיר בהמותיו; הוא גופו נשתרע אפרקדן בעגלה ושילב זרועותיו מתחת לראשו, והפרדות שיקעו ראשיתו בתוך השק שלמרגלותיו והיו לועסות ונושפות בנחת. נתן מילא עיניו בתכלת השמים ובאור הכוכבים הערוגים בה. מילא אזניו בקול הצרצורים המנסרים כאחוזי צמרמורים של מתיקות, ואלף הימים שעברו עליו בארץ נתקפלו לו לפתע והיו למיתר אחד מתוח ומרטיט על פני עבר והווה ועתיד. אין זה חשוב מי דרך כאן לפניו, הרר בלבו; צללים הם שדרכו לפניו ונגווו. דריסת רגל שלי — ראשונה היא, וממנה אהיה מונה לספירה. ושוב חזר והרהר: הנה אקום ואזקוף כלפי מעלה את יצול עגלתי ואתלה בו מטפחתי כנס למרחקים! אבל הוא לא זע ממשכבו; הוא לא זע גם כשנזדקרו מעליו הרטום של סוסה ופרש עטוי מטפחת בדוית.

שואל נסתכל בו בשתיקה ממרום אוכפו ואחר נהם ברוגזה: „מה אתה עושה כאן?“ „נשלחתי על ידי המתיישבים החדשים. אני הראשון כאן“.

"ולמה לא סרת למושבה?"
 "לא רציתי לעורר אנשים משנתם."
 "ולכן באת פשוט והשתטחת לך כאן?" חסוסה טרפה באזניה כמתמהת על בני אדם אלה שמבטלים את הלילה שכולו ריטוטים ורחשים וריחות, ואינם מוצאים לעסוק בו אלא בענין המיותר, בלשון הדיבור.
 "הגידה-נא לי, אתה בחקלאות עבדת?"
 "קצת."
 "ככה, קצת! ואתה מן המתיישבים?"
 "לא."
 "אהא: זאת אומרת, לכיבוש יצאת?" שאל החריש רגע כאוגר בלשונו ראש ולענת.
 "אמור-נא לי: אשה יש לך?"
 "אשה? מה ענין אשה לכאן?"
 "אם כן ודאי יש לך בחורה, והיא ודאי שנפנפה לך במטפחת כשיצאת לדרך, והיא ודאי יושבת וחולמת עכשיו על קולומבוס שלה שיצא לגלות ארץ חדשה, מה?"
 נתן החריש. נדמו ההדים שהילכו בחדרי לבבו, והשממה איוושה סביב בחשאי.
 "כמה שנים אתה בארץ?"
 "שלוש."
 "אוהו! יפה, יפה. ואותך שלחו לכיבוש הגה? והאם שמעת מימך, קולומבוס, את שמעו של אחמד בעל העין?"
 "לא שמעתי."
 "לא? העיקר שאתה שוכב פה וצופה בכוכבים..."
 רבים הרפתים אשר נפרצו בזמן האחרון והד יריות נשמע לפרקים בלילות, ובשעה ששאל בא לבקר בכפרי הישמעאלים כמנהגו, רואה הוא בדאגה כי כמה וכמה ממודעיו כובשים עיניהם בקרקע בשבתו עמהם.
 נתן פיהק באריכות ושאל: "אחמד זה בעל עין אחת הוא?"
 "כן, כן."
 "אני חושב שראיתי אותו."
 "ראית אותו?" שאל גנער באוכפו והציץ בבר-שיחתו כאילו נעתקו מלים מפיו. "איפה ראית אותו, איפה?"
 "קודם... כשהגעתי לתחנה. לא שמתי לב אליה."
 "כך? לא שמתי לב אליה? אבל מובטח לך שהוא שם לב אליך! בקי הוא בכל הסביבה, ואף על פי שיש לו רק עין אחת בלבד ודאי שהכיר מיד כי אינך מבני המקום... בתחנה ראה אותו, תה?" שאל השמיע קללה גמרצת, וסוסתו ניתרה ממקומה.
 רגעים מספר הקשיב נתן לדהרה העמומה, אחר חזרה הדממה לקדמותה, הירח נתקרב לגמר התלם שהפקיע בשמים. הכוכבים נלאו ועפעפו בריסיהם לכל יתנמנמו. הטל היה על הארץ. נתן חש עיפות פתאום. ולוואי ונמצאה לי עכשיו מיטת הברזל שלי, אמר בלבו, הייתי משתרע בה בשישט איברים ונרדם. מכל מקום מוטב שאקח שנים מן השקים הריקים ואתכסה בהם מפני הטחב.
 הוא ירד מעל העגלה והיה מדרשדש סביבה בעצלתיים, וכתפיו הכחושות נתרעדו בכחנות הכחולה. הלילה האפיר. בעצם אין לצפות עוד לדבר כלשהו מידו של לילה זה. הפרדות הטילו גלליהן בזו אחר זו.
 "היש לך סיגריה, יא-חואג'ה?"
 נתן קסץ ממקומו כאילו נכווה ברותחים, ובעינים קרועות לרווחה נסתכל בישמעאלי בעל עין אחת שצץ בקרבתו באין שמע.
 "אינני מעשן", אמר לאחר שתיקח קלה. מפי השמועה נודע לו כי סימן רע הוא כשישמעאלי פותח בשיחה על עניינים של אש.
 חסומא הסת אוניו לכאן ולכאן והקשיב רב קשב. אחר פסע פסיעה וקרב אל העגלה.

נתן העמיד פנים כאילו חייב הוא להתקין משהו ברתמת הפרדות ועבר ונתייצב מעברה השני של העגלה.

"מה אתה עושה כאן, יא־תואג'ה?"

"קומבניה חדשה תקום במקום הזה".

"כאן?" הסומא צחק בחשאי והקיש באלתו באדמה כמקיש על קנקן ריק. "כאן? כאן

מדבר. כאן אין מים. כאין אין כלום".

"לא נמצא מים — נחיה במדבר". ביקש נתן להתבדח בערבית הרצוצה שלו — ולא

עלתה בידו.

הם עמדו נשענים על רפנות העגלה מזה ומזה והמתינו.

"ואתה באת לבדך הנה, יא־תואג'ה?" נקט הסומא לשון חלקות שהוזמה מניה וביה על ידי

עינו הסיובבת בחלבונית.

"יש גם אחרים", השיב נתן סתמית והחורב היה בפיו.

הסומא חייך: "אני יודע: תואג'ה שאלו היה כאן על סוסתו".

"עוד מעט וישוב הנה".

"כן? ואני ראיתי אותו דוהר מהר־מהר לצד התחנה". הסומא אמר אמירה שלו מתוך

הנאה מרובה, אך מיד שינה את סבר פניו ונתן עינו במשהו כביכול שמעבר לכתפו של נתן,

שלח יד שמאלו והורה במפגיע: "הבט!"

נתן נפנה לאחוריו בחפזה. האלה נחתה על קדקדו והוא קרס ותחתיו, ובעודו צונח

נתלבט בו שייר הרהור תועה על איזו טעות מוזרה, טעות הרוחות בעולם כולו, אלא שלא

הספיקה לו השעה להעמיד את הדבר על בוריו.

מששבה אליו רוחו העביר לשונו על שפתיו שנהלכלכו בעפר ועמד בתמיהה על טעמה של

אדמה; אחר חש במדקרות קוצים באפו ובזרועותיו ופניו נתעוותו. ראשו היה כבר ותמה עליו המיה

באין הפוגות, כמין קונך גדול שעל שפת הים. לחיו האחת היתה צמודה לארץ ונדמה לו שהוא

קולט באזנו כיצד יונקים שרשי עשבים במעמקים. אחר כך נתחוויר לו שהוא שומע הלמות

פטישים קצובה ונתן קילוחים היורדים מן העטינים אל הדלי, געיית פרות ועגלים וצניפת

הנאה של בני נעורים בחדר המקלחת, מלמול ממטרות שרוח תזוית נכנסה בהן וצלילי מפוחיות

הנופחות נפשו בכיסופים, וקול צחוק של תינוק פרוע ולבוש קרעים הרכוב על חמור נוהק.

אבל תוך כדי כך היה תמיה על עיניו שהן רואות משום־מה עגלה עזובה הסמוכה אליו.

עגלה ישנה־נושנה, בלא סוס ופרד, וכולה עטורה קוצים וברקנים. ברי היה כי העינים משטות

בו ואין לו צורך בהן, לפיכך חזר ועצמן, והיה שוכב בלי נוע. נתאמץ לתאר בזכרונו את השממה

הנרחבת, שממת עבר רחוק, — ולא יכול.

